

УДК 811.111(100-69=111)'23

Штолцел Юліанна Юріївна*Ужгородський національний університет*

Науковий керівник: Голик Сніжана Василівна, кандидат філологічних наук, доцент

*Ужгородський національний університет***МОВНА КАРТИНА СВІТУ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ**

У даній статті розглянуті поняття «картини світу» та «мовної картини світу» представниками різних наукових кіл з початку зародження даного наукового поняття до теперішнього часу, включаючи думки вітчизняних науковців. Ми розглянули вплив мовної картини на особистість, яка є носієм певної мови і живе в певному суспільстві, і можемо сказати, що так само як суспільство впливає на окрему людину, так і окрема особистість, хоч і не в такому масштабі, але тією чи іншою мірою впливає на суспільство в якому живе. Точніше, кожна людина по своєму вкладає певні поведінкові риси, погляди, чи впливає на такі сфери, як політика, економіка, освіту, здоров'я населення. Таким чином, можемо дійти висновку, що дана тема є надзвичайно актуальною, адже веде до ще більших відкриттів у мовознавчій науці про мовну картину світу.

Ключові слова: картина світу, мовна картина світу, особистість, людина, народ.

Кожна мова відображає спосіб сприйняття світу, це найважливіший засіб зберігання знань людини про світ. Мовна картина світу і є сукупністю цих знань.

Кожна національна мова – це універсальна система істин та знань, зумовлена своєрідною психологією народу [8, с. 21]. Важливим предметом дослідження сучасної лінгвістики є питання «про ступінь впливу людини на мову, якою вона послуговується, і про вплив природної мови на поведінку і мислення людини, особливо у плані формування її картини світу» [9, с. 142].

Мета нашої статті полягає в тому, щоб розкрити поняття «мовної картини світу» та який вплив вона відіграє на формування особистості.

Термін «картина світу» був вперше вжитий науковцями-фізиками Г. Герцом та М. Планком стосовно фізичної картини світу, які мали на увазі «систему інтуїтивних понять про реальність, що як феномен існувала із зародженням людської раси». Мовна картина світу – це «сукупність уявлень народу про дійсність, зафіксованих в одиницях мови на певному етапі розвитку», «комплекс мовних засобів, у яких відображені особливості етнічного сприйняття світу» [10, с. 5]. Це твердження показує на те, що мовна картина світу впливає на процес мислення, та утворює певну систему поглядів притаманну для носіїв певної мови. Звичайно, картини світу мають і спільні риси, і суто національні, пов'язані з менталітетом, культурою та історією народу. Кожна мова передає певний спосіб світогляду, розуміння та сприйняття будови світу. Таким чином, утворюється певна система світогляду, своєрідна колективна філософія, обов'язкова для всіх мовців [1, с. 39].

Першим, хто торкнувся цієї теми у лінгвістиці, був політик та мандрівник В. Гумбольдт. Більш того, він був поліглотом, що і дало йому розуміння того, що різні мови відображають своєрідні ментальності народу. Вільгельм фон Гумбольдт є засновником загального мовознавства. Свої думки та теорії щодо мовної картини світу він відобразив у своїй відомій праці «Про різноманітність будови людської мови та її вплив на духовний розвиток людства». Учений говорить про існування нерозривного зв'язку між мовою і мисленням, мовою і культурою [5, с. 372-373]. Науковець ототожнює мову і дух народу. І сьогодні його думки є актуальними та беруться до уваги такими сферами науки як психолінгвістика, етнолінгвістика та соціолінгвістика. Гумбольдт стверджував, що різні мови – це не різні позначення того самого предмета, а його різне бачення і відображення [4, с. 147].

Гумбольдт вбачав у мові силу, яка формує мислення народу. Мова сама створює образ, картину світу, а отже, відмінності в мовах породжуються відмінностями в поглядах на світ [8, с. 21].

Послідовці Гумбольдта у мовознавчій науці передбачають антропологічний підхід до мови, тобто вивчають її у взаємозв'язку зі свідомістю та мисленням людей, їхнім культурним та духовним життям.

Науковцем, який розробив теорію мовної картини світу був Л. Вайсгербер. Мова, на його думку, є творінням нації, в якій відображено результат пізнання світу всіма поколіннями [12, с. 69].

Щодо української теорії про мовну картину світу, то її розробляв О.Потебня. Філософсько-лінгвістичні погляди О.О. Потебні ґрунтуються на тому, що розвиток мислення й мови відбувається в єдиному процесі еволюції людини, тобто розвиток одного з цих явищ неможливий без участі й розвитку другого [6, с. 42]. Як вважає сам учений, «мова є необхідною умовою думки окремої особи, навіть у повній самотності, тому що поняття створюється тільки через слово, а без поняття неможливе істинне мислення» [11, с. 27]. На його думку, слово створюється із суб'єктивного сприймання та є відбитком не самого предмета, а його відображення в душі [там же].

О.Є.Єфименко зазначає, що почуття та діяльність людини залежать від уявлень, а уявлення виражаються в мові, усі відношення людини до зовнішніх предметів зумовлені тим, як ці предмети уявляються їй у мові [6, с. 42].

Бодуен де Куртене, який продовжував вивчати картину світу з психологічного боку, підкреслював необхідність звернення до об'єктивної історії суспільства, яке забезпечує безперервність спілкування між людьми у часі, від покоління до покоління [там же]. Про мову де Куртене говорить так: «людська мова, людське мовлення існує тільки в мозку та тільки «в душі» людини, а основне життя мови міститься в асоціації уявлень у різних напрямках [2, с. 59].

Американські етнолінгвістик Е. Сепір та Б. Уорф вважали, що мова залежить від культури, але в той же час сама на неї впливає. На їхній погляд, саме структура мови впливає на спосіб мислення і поведінку певного народу.

Мовна картина світу наївна, містить антропоцентричні уявлення, оцінні судження та стереотипи [12, с. 70]. Мовна картина світу крім наукового містить побутове, повсякденне, а також міфологічне знання, вигадки, забобони [13, с. 3-6]. Складовими мовної картини світу є мовні одиниці, зафіксовані у лексичних та граматичних значеннях, фразеологізмах та синтаксичних конструкціях [12, с. 70].

Вітчизняний науковець В.Жайворонок у мовній картині світу вбачає «усе те, що йде передусім від людини або етносу, результат людського сприйняття, фантазій, мисленнєвих процесів і перетворювальної діяльності» [7, с. 9]. В.Жайворонок стверджує, що «мовна картина світу – це мозаїка подібна польова структура взаємопов'язаних мовних одиниць, що через складну систему фонетичних, лексико-семантичних і граматичних значень, а також стилістичних характеристик відбиває відносно об'єктивний стан речей довкілля і внутрішнього світу людини...» [7, с. 15].

І. Голубовська визначає мовну картину світу як «виражене засобами певної мови світовідчуття та світорозуміння етносу, вербалізовану інтерпретацію мовним соціумом навколишнього світу і себе в цьому світі» [3, с. 6].

Ми, в своєму дослідженні, безумовно погоджуємося з думками цих науковців, так як людина і суспільство в цілому взаємно впливають один на одного. На людину впливають процеси, які відбуваються в суспільстві, але вона і сама здатна вплинути на розвиток суспільства та суспільство в цілому.

Мовна картина світу безсумнівно є етнічно (національно) забарвленою, вона відображає світобачення та світорозуміння певного народу, певної країни. Іншими словами, мовна картина світу віддзеркалює національний характер, національну «душу».

Подальші дослідження ми вбачаємо у вивченні концепту та концептуальної картини світу.

Список використаних джерел

1. Апресян Ю.Д. Образ человека по данным языка: попытка системного описания // Вопросы языкознания. – 1996. – №1. – С. 37-67.
2. Бодуэн де Куртенэ И.А. Избранные труды по общему языкознанию / И.А. Бодуэн де Куртенэ. – М.: АН СССР, 1963. – Т.2.
3. Голубовская И. А. Этнические особенности языковых картин мира / И. А. Голубовская. – К. : ВПЦ «Київський ун-т», 2002. – 293 с.
4. Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию / Вильгельм фон Гумбольдт; [пер. с нем. Г.М. Рамишвили]. – М.: Прогресс, 1984. – 397 с. Гумбольдт Вильгельм фон. Язык и философия культуры / Вильгельм фон Гумбольдт; [пер. с нем. языка; сост., общ. ред. и вступ. ст. А.В. Гулыги, Г.В. Рамишвили]. – М.: Прогресс, 1985.
5. Єфименко О. Є. Історія вивчення поняття мовної картини світу в XIX - першій половині XX століття / О. Є. Єфименко // Лінгвістичні дослідження: Зб. наук. праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. – 2011. – С. 38-46.
6. Жайворонок В.В. Українська етнолінгвістика. – К.: Довіра, 2007. – 262 с.
7. Живіцька І. А. Мовна картина світу як відображення реальності / І. А. Живіцька. // Філологічні Студії. – 2010. – С. 20-25.
8. Кубрякова Е. С. Роль словообразования в формировании языковой картины мира / Е. С. Кубрякова // Роль человеческого фактора в языке : Язык и картина мира. – М. : Наука, 1988. – С. 142-172.
9. Попова З.Д. Язык и национальная картина мира / З.Д. Попова, И.А. Стернин. – Воронеж: Истоки, 2002. – 59 с.
10. Потебня А.А. Мысль и язык / А.А. Потебня. – К.: Синто, 1993.
11. Середницька А. Я. Відмінності між мовною і концептуальною картинами світу з погляду сучасного мовознавства / А. Я. Середницька. // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. – 2016.
12. Соколовская Ж.П. Картина мира в значениях слов – семантические фантазии или «катехизис семантики» / Ж.П. Соколовская. – Симферополь: Таврия, 1993. – 231 с.